

Hemşirelik Öğrencilerinin Bakım Davranışlarını Algılamaları

Nursing Students' Perceptions of Caring Behaviors

(Araştırma)

Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi (2015) 40-48

Canan BİRİMOĞLU*, Sultan AYAZ*

*Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik, Ankara, Türkiye

Geliş Tarihi: 23 Mayıs 2015

Kabul Tarihi: 12 Ekim 2015

ÖZ

Amaç: Bu araştırma hemşirelik öğrencilerinin bakım davranışlarına yönelik algılamalarını belirlemek amacı ile yapılmıştır.

Gereç ve Yöntem: Tanımlayıcı nitelikte yapılan araştırmanın evrenini bir üniversitenin hemşirelik bölümü öğrencileri oluşturmuştur (N=620). Örneklem seçilmemiş, çalışmaya katılmayı kabul eden 342 öğrenci araştırmaya dahil edilmiştir. Veriler anket formu ve Bakım Değerlendirme Ölçeği (BDÖ) ile toplanmıştır. Verilerin analizinde sayı, yüzdelik dağılımları, ortalama, standart sapma, t testi ve tek yönlü varyans analizi kullanılmıştır.

Bulgular: Öğrencilerin yaş ortalaması 20.33 ± 1.5 olup %91.2'nin kız, %94.4'ünün bekar, %59.1'inin hemşirelik bölümünü isteyerek tercih ettiği belirlenmiştir. Öğrencilerin Bakım Değerlendirme Ölçeği ortalama puanı 5.23 ± 0.9 'dur. Hemşirelik mesleğini isteyerek seçen, bakım vermenin hemşirenin temel görevi olduğunu belirten, bakım verme ve bakım alma deneyimi olan öğrencilerin Bakım Değerlendirme Ölçeği ortalama puanının daha yüksek olduğu bulunmuştur ($p < 0.05$).

Sonuç: Öğrencilerin bakım davranışları algılamalarının iyi düzeyde olduğu; öğrencilerin bakım davranışları algılamalarını mesleği isteyerek tercih etme, bakım alma ve bakım verme ile ilgili deneyim yaşama gibi faktörlerin etkilediği belirlenmiştir. Bu sonuçlar doğrultusunda; öğrencilerin mesleği isteyerek tercih etmelerinin sağlanması; hemşirelik eğitimi süresince öğrencilerin olumlu bakım davranışlarının sürekliliğinin sağlanmasına yönelik uygulamaların yapılması önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Algılama, bakım, davranış, hemşirelik öğrencisi

ABSTRACT

Aim: The aim of this study was to determine nursing students' perceptions of caring behaviors.

Material-Methods: Universe of the descriptively-designed study consisted of nursing students of a university (N=620). No sample was selected, 342 students who accepted to participate in the study were included. Data was collected with questionnaire form and Caring Assessment Questionnaire. Frequencies, percentage distribution, mean, standard deviation, independent samples t test, and one-way variance analysis were used for data analysis.

İletişim : ayaz_sultan@hotmail.com

Results: The mean age of students was 20.33 ± 1.5 , 91.2% of the students were female, 94.4% of them were single and 59.1% of them chose nursing willingly. The students' mean score of Caring Assessment Questionnaire was 5.23 ± 0.9 . The students who chose the nursing profession willingly, who stated that caring is the primary duty of nurses and who experienced caring and being cared had higher Caring Assessment Questionnaire scores ($p < 0.05$).

Conclusion: It was determined that nursing students' perceptions of caring behaviors were good; choosing the profession willingly and having experiences such as caring and being cared influenced their perceptions towards caring behaviors. In the line of these results; providing students to choose the profession willingly, providing practices regarding continuity of positive caring behaviors of the students during nursing education are recommended.

Key Words: Perception, care, behavior, nursing student

GİRİŞ

Hemşirelik birey, aile ve toplumun sağlığını koruma, geliştirme ve hastalık durumunda iyileştirme ya da yetersizlikleri ile baş etmesine yardımcı amaçlayan, bilim ve sanattan oluşan bir sağlık disiplini. Hemşireliğin uygulama alanı insandır ve hemşirelik, insan bakımına temellenmiş bir meslektir¹⁻².

Bakım, insanın varoluşundan itibaren ihtiyaç duyduğu varlığının vazgeçilmez bir yapıtaşıdır. Birey yaşam deneyimlerinin herhangi bir noktasında, bakıma gereksinim duymaktadır. Bakım, kişinin yalnızca kendine yönelik değil ihtiyaç duyan başkasına yönelik de bir eylemdir. Kendi bakım gereksinimlerini karşılayan kişi, sosyal bir varlık olarak başkasının bakım gereksinimlerine karşı duyarlılık göstermektedir³⁻⁴.

Bakım hastaların sağlık ve iyilik halini artırmak ve sağlığı geliştirmek için hemşirenin temel işlevleri içinde yer almaktadır⁵. Bakım kavramı, hemşirelik eğitiminde, sağlık yasasında, hemşireler için etik kodlar gibi temel mesleki konu alanlarının odak noktasında yer almaktadır⁶. Hemşirelik bakımının bireyin, ailenin ve toplumun sağlığının korunması, geliştirilmesi ve hasta olduğunda iyileştirilmesinde vazgeçilmez bir yeri ve önemli bir rolü olduğu bilinmektedir¹.

Bakım duyuşsal ve teknik beceriler olmak üzere iki temel kategoriden oluşmaktadır. Duyuşsal davranışları güven oluşturma ve duygu, inanç ve gerçeklerin kabulü ile ilişkidir. Teknik beceriler tedavi uygulama, stres kontrolü, öğretme ve problem çözme gibi fiziksel ve bilişsel eylemleri içermektedir. Bakım tutum ve davranışlarının öğretilmesi hemşirelik eğitiminin temel ögesidir⁷. Hemşirelik eğitimi süresince edinilen bilgi ve deneyimler öğrencilerin hemşirelik bakımı ve uygulamalarına yönelik rollerini benimsemelerini ve sorumluluk almalarını etkilemektedir⁸. Geleceğin meslek üyesi olmaya aday öğrencilere, hemşireliğin en önemli işlevi olan bakım davranışlarının hemşirelik eğitimi süresince kazandırılması önem kazanmaktadır. Bu bilgiler ışığında araştırma, hemşirelik bölümü öğrencilerinin bakım davranışlarına yönelik algılamalarını belirlemek amacı ile yapılmıştır.

Araştırma Soruları

Bu araştırmada aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır.

1. Öğrencilerin bakım davranışları algılamaları nasıldır?
2. Öğrencilerin bakım davranışları algılamalarını etkileyen faktörler nelerdir?

GEREÇ ve YÖNTEM

Araştırmanın tipi

Araştırma tanımlayıcı tipte yapılmıştır.

Araştırmanın evren ve örnekleme

Araştırmanın evrenini, Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik bölümünde öğrenim gören öğrenciler oluşturmuştur (N=620). Örneklem seçilmemiş, araştırmaya katılmayı kabul eden, veri toplama araçlarının uygulandığı günlerde derslere devam eden ve en az bir yarı yıllık klinik uygulamayı tamamlamış olan 484 öğrenci araştırmaya dahil edilmiştir. Ön uygulama yapılmış olan (n=30), araştırmanın uygulandığı günlerde devamsızlık yapan (n= 56), en az bir yarıyıl klinik uygulama yapmamış olan (n=16) ve anketi eksik dolduran (n=40) öğrenciler araştırma dışı bırakılmıştır. Bu nedenle araştırmanın örnekleme 342 öğrenciden oluşmuştur. Araştırmaya katılım oranı %78.1'dir.

Veri toplama araçları

Araştırmanın verileri literatür bilgileri^{6,7,9-11} doğrultusunda hazırlanan anket formu ile toplanmıştır. Anket formu iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm, öğrencilerin yaş, cinsiyet, okuduğu sınıf gibi sosyo-demografik özellikleri hemşirelik mesleğini seçme ve bakım ile ilgili deneyimlerini belirlemeye yönelik kapalı uçlu sorulardan oluşmaktadır. İkinci bölümde Bakım Değerlendirme Ölçeği (BDÖ) yer almaktadır.

Bakım Değerlendirme Ölçeği

Bakım Değerlendirme Ölçeği 1981 yılında Larson¹² tarafından geliştirilmiş olup hemşirelik literatüründe yer alan ilk kantitatif bakım değerlendirme aracıdır. Ölçek bakım davranışlarını içeren 50 maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin içerdiği alt boyutlar; ulaşılabilirlik (6 madde), açıklamalar ve olanaklar (6 madde), konfor (9 madde), beklentiler (5 madde), güven verici iletişim (16 madde), gözlemler ve izlemlerdir (8 madde).

Her bir madde “Hiç (1), Hemen Hemen Hiç (2), Nadiren (3), Bazen (4), Genellikle (5), Hemen Hemen Her Zaman (6) ve Her Zaman (7)” şeklinde yanıtlanmaktadır. Ölçeğin puanlandırılması her bir bakım davranışına verilen yanıtı gösteren rakamsal değerler dikkate alınarak (1 puan – 7 puan arası) hesaplanmaktadır. Ölçekten alınabilecek en düşük toplam ham puan 50, en yüksek toplam ham puan 350'dir. Toplam ham puan madde sayısına (50 madde) bölünerek, 1-7 arasında toplam ölçek puanı elde edilmektedir. Bireylerin ölçekten aldıkları puan arttıkça, bakım davranışlarını uygulama sıklığı ve algılamaları olumlu yönde artar. Bu ölçeğin Türkiye'de geçerliliği ve güvenilirliği Eskimez ve Acaroğlu¹³ tarafından 2012 yılında yapılmış ve Cronbach alfa katsayısı 0,97 olarak belirlenmiştir. Bu çalışmada ölçeğin Cronbach alfa katsayısı 0,96 olarak bulunmuştur.

Verilerin toplanması

Araştırma 2013-2014 eğitim öğretim yılında yapılmıştır. Anket formu her sınıfa farklı günlerde ve öğrencilerin ders dışı zamanlarında uygulanmıştır. Anket formu uygulanmadan önce öğrencilere bilgilendirme yapılmıştır. Araştırmaya katılmayı kabul eden öğrencilere anket formu dağıtılarak araştırmacılar gözetiminde doldurmaları sağlanmıştır. Anket formunun uygulanması ortalama 15-20 dakika sürmüştür.

Verilerin değerlendirilmesi

Araştırmada elde edilen veriler SPSS 16.0 (Statistical Package of Social Sciences) paket programı ile değerlendirilmiştir. Verilerin analizinde sayı, yüzdelik dağılımları, ortalama, standart sapma, t testi ve tek yönlü varyans analizi (ANOVA) kullanılmıştır. Normal dağılım gösteren verilerin değerlendirilmesi ikili gruplarda t testi, ikiden fazla gruplarda ANOVA ile yapılmıştır. Anlamlılık seviyesi olarak 0.05 kullanılmıştır.

Araştırmanın etik yönü

Araştırma öncesi, Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dekanlığı'ndan yazılı izin alınmıştır. Araştırmaya katılan öğrencilere bilgilendirilmiş onam okunarak yazılı ve sözel onamları alınmıştır.

Araştırmanın sınırlılıkları

Araştırmadan elde edilen bulgular sadece araştırmanın yapıldığı fakültede okuyan hemşirelik öğrencilerine genellenebilir. Araştırma veri toplama araçlarının uygulandığı tarihlerde okula devamsızlık yapmayan, en az bir yarıyıl klinik uygulama yapan ve araştırmaya katılmayı kabul eden öğrencilerden elde edilen verilerle sınırlıdır.

Bulgular

Öğrencilerin %54,1'inin 18-20 yaş grubunda (yaş ortalaması 20.33 ± 1.5 yıl), %91.2'inin kız, %94.4'ünün bekar, %32.2'sinin 1. sınıfta okuduğu, %87,4'ünün çekirdek aile tipi olduğu saptanmıştır (Tablo 1).

Öğrencilerin BDÖ toplam ortalama puanı 5.23 ± 0.98 'dir. Ölçeğin alt boyutları incelendiğinde; "Konfor" alt grubu ortalama puanının 5.35 ± 0.93 , "Güven Verici İletişim" için 5.32 ± 0.99 , "Ulaşılabilirlik" için 5.20 ± 0.98 , "Açıklamalar ve Olanaklar" için 5.04 ± 1.07 , "Gözlemler ve İzlemler" için 5.37 ± 1.01 , "Beklentiler" için 4.77 ± 1.22 olduğu saptanmıştır (Tablo 2).

Hemşirelik mesleğini isteyerek seçen, bakım vermenin hemşirenin temel görevi olduğunu belirten, mesleğe girmeden önce bakım verme ve bakım alma deneyimi olan öğrencilerin BDÖ ortalama puanının daha yüksek olduğu ve gruplar arası farkın istatistiksel açıdan anlamlı olduğu bulunmuştur ($p < 0,05$). (Tablo 3).

Tabloda gösterilmemekle birlikte, öğrencilerin yaş, cinsiyet, medeni durum, sınıf, aile tipi gibi sosyo-demografik özelliklerinin bakım algılamalarını etkilemediği belirlenmiştir ($p > 0,005$).

Tablo 1. Öğrencilerin Sosyo-demografik Özellikleri (N=342)

Sosyo-demografik özellikler	Sayı	%
Yaş grubu		
18-20 yaş	185	54.1
21-24 yaş	157	45.9
Cinsiyet		
Kız	312	91.2
Erkek	30	8.8
Medeni durum		
Bekar	323	94,4
Evli	19	5,6
Sınıf		
1. sınıf	110	32,2
2. sınıf	99	28,9
3. sınıf	107	31,3
4. sınıf	26	7,6
Aile tipi		
Çekirdek aile	299	87,4
Geniş aile	43	12,6

Tablo 2. Öğrencilerinin Bakım Değerlendirme Ölçeğinden Aldıkları Ortalama Puanlar

Bakım değerlendirme ölçeği ve alt boyutları	± SS	Min-Max
Ulaşılabilirlik	5.20 ± 0.9	1-7
Açıklamalar ve Olanaklar	5.04 ± 1.1	1-7
Konfor	5.35 ± 0.9	1-7
Beklentiler	4.77 ± 1.2	1-7
Güven Verici İletişim	5.32 ± 1.0	1-7
Gözlem ve İzlemler	5.37 ± 1.0	1-7
BDÖ Toplam Puan	5.23±0.9	1-7

TARTIŞMA

Günümüzde, dünyada ve ülkemizde hemşirelik bakımının sağlığın korunması, geliştirilmesi ve hasta olduğunda iyileştirilmesinde sağlık bakım sistemi içinde önemli bir yapıtaş olduğu bilinmektedir. Hemşirelik mesleğinin özünü bakım oluşturmaktadır. Hemşirelik mesleğine aday olan öğrencilerin bakım davranışlarını algılamaları

Tablo 3. Öğrencilerin Hemşirelik Mesleğini Seçme ve Bakım ile İlgili Deneyimlerine Göre Bakım Değerlendirme Ölçeği Ortalama Puanlarının Dağılımı

Hemşirelik mesleğini seçme ve bakım ile ilgili deneyimleri	N	Bakım Değerlendirme Ölçeği ± SS	t; p
Hemşirelik mesleğini isteyerek seçme			
Evet	202	5.4 ± 0.9	t=-3.412 p=0.001
Hayır	140	5.1 ± 0.8	
Bakım verme hemşirenin temel görevidir			
Evet	320	5.29 ± 0.8	t=4.671 p=0.000
Hayır	22	4.41 ± 1.4	
Mesleğe girmeden önce bakım verme deneyimi			
Evet	163	5.50 ± 0.8	t=5.698 p=0.000
Hayır	179	4.98 ± 0.9	
Mesleğe girmeden önce bakım alma deneyimi			
Evet	71	5.43 ± 0.7	t= 2.151 p=0.032
Hayır	271	5.18 ± 0.9	

incelendiğinde; BDÖ ortalama puanının $5,23 \pm 0,98$ olduğu belirlenmiştir (Tablo 2). Ölçekten alınabilecek en yüksek puanın “7” olduğu göz önüne alınırsa; öğrencilerin ortalama puanının yüksek olduğu ve bakım davranışlarını sıklıkla uyguladıkları düşünülmektedir. Hemşirelik mesleğinin özünü oluşturan bakım davranışları algısının hemşirelik mesleği adaylarında yüksek olması mesleğin gelişimi adına sevindirici bir bulgu olarak değerlendirilebilir. Yapılan bir çalışmada da öğrenciler, hastaya saygılı olma, onlara yardım etme ve değer vermeyi hemşirelik bakımının olmazsa olmazları olarak tanımlamışlardır.¹⁴

Bakım genellikle sağlıklı/hasta birey ile hemşire arasındaki iletişime dayanmakta olup bireye bütüncül yaklaşım ile onu ferahlatma, huzura kavuşmasını sağlama ve temel insan gereksinimlerini karşılamayı içermektedir.¹⁵⁻¹⁶ Bu çalışmada da bakım davranışları algılamaları ölçeğine göre öğrencilerin en yüksek puanları “Gözlem ve İzlemler”, “Konfor” ve “Güven Verici İletişim” alt boyutlarından aldıkları belirlenmiştir (Tablo 2). Benzer şekilde, ülkemizde Eskimez ve Acaroğlu¹³ tarafından yapılan çalışmada hemşirelik öğrencilerinin “güven verici iletişim” alt grubundan aldıkları puanın yüksek olduğu belirlenmiştir. Zamanzedahet al.⁹ ve Khademanand Vizeshtar⁷ tarafından hemşirelik öğrencileri ile yapılan çalışmalarda; en yüksek ortalama puanın “gözlemler ve izlemler” alt boyutundan alındığı belirlenmiştir. Karaöz¹⁷ tarafından yapılan çalışmada; hemşirelik öğrencileri iyi hemşirelik bakımının iyi iletişime dayandığını, hastayı bütüncül değerlendirerek gereksinimlerinin uygun şekilde karşılanması gerektiğini belirtmişlerdir. İletişim hastaların kendi bakımlarına

katılmalarına teşvik edilmesinde ve duygusal olarak desteklenmelerinde önemli bir araçtır.¹⁷ Bu çalışmadan elde edilen bulgular öğrencilerin bakım verirken duyuşsal ve teknik becerilerini geliştirdiklerini göstermektedir.⁷

Öğrencilerin bakım davranışları algılamaları ölçeğine göre; en düşük puanı “beklentiler” alt grubundan aldıkları belirlenmiştir (Tablo 2). Benzer şekilde, yapılan çalışmalarda da öğrencilerin en düşük puanı “beklentiler” alt grubundan aldıkları belirlenmiştir.^{7,9,13} “Beklentiler” alt grubu hastanın durumundaki değişiklikleri tahmin etme ve ileriye yönelik eylemleri içermektedir. Öğrencilerin “beklentiler” alt grubundan aldıkları ortalama puanın düşük olması; henüz öğrenme sürecinde olmalarından dolayı bakım kavramının kapsadığı bilişsel, duyuşsal alanlar ve psiko-motor becerileri yeterince uygulamaya aktaramadıklarına ve eyleme dönüştüremediklerine bağlanabilir. Bu nedenle hemşirelik eğitiminde sağlıklı/hasta bireyin gereksinimlerinin karşılanmasında bireysel özellikleri dikkate alarak bireye özgü, gerçekçi ve bütüncül yaklaşımla bakım vermenin önemi vurgulanmalıdır.^{7,8,11,18,19}

Birey yaşamının herhangi bir döneminde sağlık ya da hastalık nedeniyle bakıma gereksinim duymaktadır.² Geçmişte yaşanan bakım deneyimleri hemşirelerin bakım algılarını ve davranışlarını etkileyebilmektedir.¹⁷ Bu çalışmada da hemşirelik mesleğine girmeden önce bakım verme ya da bakım alma deneyimi olan öğrencilerin bakım davranışları algılarının anlamlı şekilde daha yüksek olduğu bulunmuştur (Tablo 3). Bu bulgu öğrencilerin daha önce yaşadıkları bakım deneyimlerinin bakım davranışlarına olumlu yansıdığını göstermektedir. Cunningham et al.¹⁰ tarafından yapılan çalışmada; öğrencilerin hasta bir aile üyesinin, arkadaşının ya da yakınının bakımına yönelik geçmiş deneyimlerinin öğrencilerin tutumlarını olumlu yönde etkilediği ve öğrencinin hasta birey ile bakım ilişkisi içerisine girme becerisini geliştirdiği saptanmıştır. Larsen et al.²⁰ tarafından yapılan çalışmada; hemşirelik öğrencilerinin geçmişte kendilerinin ya da yakınının hastalık/hastaneye yatma deneyimlerinin olması ve sağlık bakımı vermelerinin hemşire olma kararlarını etkilediği belirlenmiştir. Bu çalışmadan elde edilen bulguların literatürle uyumlu olduğu görülmektedir.

Bireyin bir mesleği isteyerek tercih etmesi o mesleğe özgü sorumlulukları ve davranışları benimseyerek meslekle ilgili işlevleri yerine getirmesini ve verdiği hizmetten doyum almasını sağlamaktadır.^{21,22} Bu çalışmada hemşirelik mesleğini isteyerek tercih eden öğrencilerin bakım davranışları algılarının anlamlı şekilde daha yüksek olduğu bulunmuştur (Tablo 3). Safadiet al.²³ çalışmasında, hemşirelik mesleğini isteği ve ilgisi doğrultusunda seçen öğrencilerin diğerlerine göre klinik uygulamalarda daha başarılı olduğu ve mesleğinden daha fazla doyum aldığı vurgulanmıştır. Hemşirelik mesleğini isteyerek tercih eden öğrencilerin lisans eğitimi süresince daha başarılı oldukları ve hemşireliğin esaslı olan bakım uygulamalarını özümstedikleri düşünülmektedir. Günümüzde meslek seçimleri, bir yandan öğrenci ailesinin beklentileri, mesleğin ekonomik boyutu diğer yandan öğrencinin istediği ve sevdiği mesleği tercih etme durumu arasında çatışmalara yol açabilmektedir. Bu nedenle **öğrencilerin hemşirelik mesleğini** isteyerek tercih etmeleri mesleğin gelişimi ve profesyonel olarak ilerlemesi açısından oldukça önemlidir.^{22,24,25}

Bakım verme eylemi, hemşirenin mesleki bilgi, beceri, yetenek ve deneyimler ile gerçekleştirdiği bağımsız bir işlemdir. Bu çalışmada da öğrencilerin tamamına yakını bakım vermenin hemşirenin birincil görevi olduğunu belirtmiştir (Tablo 3). Benzer

şekilde, Özpancar ve ark.²⁴ ve Tan ve ark.²⁶ tarafından hemşirelik öğrencileri ile yapılan çalışmalarda, öğrencilerin hemşireyi bakım veren kişi olarak gördükleri belirlenmiştir. Bununla birlikte, bu çalışmada “bakım vermenin hemşirenin birincil görevi olduğunu” ifade eden öğrencilerin bakım davranışları algılarının daha yüksek olduğu bulunmuştur. Bu bulgu, bakımı hemşirenin birincil görevi olarak kabul etmenin, öğrencilerin bakım kavramının hemşirelik mesleğindeki yerini ve önemini kavradıklarını ve bunu bakım davranışına yansıtmasını kolaylaştırdığını düşündürmüştür. Granum²⁷ tarafından yapılan çalışmada da, hemşirelik öğrencilerinin mesleki bakım uygulamalarından edindikleri bilgiler doğrultusunda hemşireliği “bakım bilimi” olarak tanımladıkları belirlenmiştir. Hemşirelik bakımında başarıya ulaşılabilmesi için bakım davranışlarının hemşirelik eğitimi sırasında kazanılması, mezuniyet sonrasına taşınması ve geliştirilmesi gerekmektedir.^{11,18,19,28}

SONUÇ ve ÖNERİLER

Öğrencilerin bakım davranışları algılamalarının iyi düzeyde olduğu; bakım davranışları algılamaları ölçeğine göre en yüksek puanları “Gözlem ve İzlemler”, “Konfor” ve “Güven Verici İletişim” alt boyutlarından, en düşük puanı “beklentiler” alt grubundan aldıkları belirlenmiştir. Öğrencilerin bakım davranışları algılarını mesleği isteyerek tercih etme, bakım ile ilgili deneyim yaşama gibi faktörlerin etkilediği ortaya konmuştur. Bu sonuçlar doğrultusunda; öğrencilerin mesleği isteyerek tercih etmelerinin sağlanması; hemşirelik eğitimi süresince olumlu bakım davranışlarının sürekliliğinin sağlanmasına yönelik uygulamaların yapılması ve bakım kavramının kapsadığı bilişsel, duyuşsal alanlar ve psiko-motor becerilerin kazandırılması önerilmektedir.

KAYNAKLAR

1. Birol L. Hemşirelik Süreci Hemşirelik Bakımında Sistematik Yaklaşım. İzmir: Etki Matbaacılık, 2010.s. 73-75.
2. Potter PA, Perry AG. Caring in Nursing Practice. Fundamentals of Nursing. (7th ed.) St. Louis: Mosby Elsevier, 2009.p. 95-105.
3. Öztunç G. Hemşireliğin Doğası. In: Aşti TA, Karadağ A., editörler. Hemşirelik Esasları. Hemşirelik Bilimi ve Sanatı. İstanbul: Akademi Basın ve Yayıncılık, 2013. s.26-35.
4. Göçmen-Baykara Z. Hemşirelik bakımı kavramı. Türkiye Biyoetik Dergisi 2014;1(2):92-99.
5. Baldursdottir G, Jonsdottir H. The importance of nurse caring behaviors as perceived by patients receiving care at an emergency department. Heart Lung 2002; 31(1): 67-75.
6. Rolfe G. Some further questions on the nature of caring, Int Journal Nurs Stud 2009; 46:143-146.
7. Khademian Z, Vizesfar F. Nursing students' perceptions of the importance of caring behaviours. J Adv Nurs 2007; 61(4), 456-462.
8. Bassett C. Educating for care: a review of the literature. Nurse Educ Pract 2001; 1 (2): 64- 72.
9. Zamanzadeh V, Valizadeh LR, Aminaie, N, Yousefzadeh S. First and Fourth-Year Student's Perceptions about Importance of Nursing Care Behaviors: Socialization toward Caring. Journal of Caring Sci 2014; 3(2): 93-101.
10. Cunningham S, Copp G, Collins B, Bater M. Preregistration nursing students' experience of caring for cancer patients. Eur Journal Oncol Nurs 2006; 10 (1): 59-67.

11. Papastavrou E, Efstathiou G, Charalambous A. Nurses' and patients' perceptions of caring behaviours: quantitative systematic review of comparative studies. *J Adv Nurs* 2011; 67(6): 1191-1205.
12. Larson PJ. Oncology Patients' and Professional Nurses' Perceptions of Important Nurse Caring Behaviors Dissertation Abstracts International, 42/02, 568-B. University Microfilms No. 81-6511, unpublished dissertation, University Microfilms, University of California, San Francisco, 1981.
13. Eskimez Z, Acaroğlu R. Hemşirelik Öğrencilerinin Bakım Davranışlarını Algılamaları. T.C. İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Hemşirelik Esasları Anabilim Dalı Başkanlığı, Doktora Tezi, İstanbul, 2012.
14. Mlinar S. First- and third-year student nurses' perceptions of caring behaviours. *Nurs Ethics* 2010; 17(4): 491-500.
15. Karabacak Ü, Acaroğlu R. Konfor Kuramı. *Maltepe Üniversitesi Hemşirelik Bilim ve Sanatı Dergisi* 2011; (4) 1: 198-202.
16. Potter PA, Perry AG. *Caring in nursing practice, fundamentals of nursing*, (6th ed.) America: Mosby Inc 2005;107-112
17. Karaöz S. Turkish nursing students' perception of caring. *Nurse Educ Today*, 2005; 25(1): 31-40.
18. Murphy F, Jones S, Edwards M, James J, Mayer A. The impact of nurse education on the caring behaviours of nursing students. *Nurse Educ Today* 2009; 29: 254-264.
19. Khouri R. Impact of an educational program on nursing students' caring and self-perception in intensive clinical training in Jordan. *Advances in Medical Education and Practice* 2011; 2: 173-185.
20. Larsen PD, McGill JS, Palmer SJ. Factors Influencing Career Decisions: Perspectives of Nursing Students in Three Types of Programs. *Journal of Nurs Educ* 2003; 42 (4):168-173.
21. Çınar Yücel Ş, Kocaçal Güler E, Eşer İ, Khorshid L. İki Farklı Eğitim Sistemi İle Öğrenim Gören Hemşirelik Son Sınıf Öğrencilerinin Hemşirelik Mesleğini Algılama Durumlarının Karşılaştırılması. *Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Okulu Dergisi* 2011; 27 (3) : 1-8.
22. Şirin A, Öztürk R, Bezci G, Çakar G, Çoban A. Hemşirelik Öğrencilerinin Meslek Seçimi ve Mesleği Uygulamaya Yönelik Görüşleri. *Dirim Tıp Gazetesi*, 2008; 83: 69-75.
23. Safadi RR, Saleh MYN, Nassar OS, Amre HM, Froelicher E.S. Nursing students' perceptions of nursing: a descriptive study of four cohorts. *Int Nurs Rev*, 2011;58: 420-427.
24. Özpancar N, Aydın N, Akansel N. Hemşirelik 1. Sınıf Öğrencilerinin Hemşirelik Mesleği İle ilgili Görüşlerinin Belirlenmesi. *C.Ü. Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi* 2008; 12 (3): 9-17.
25. Tan M, Yuncu S, Şentürk Ö, Yıldız Ö. Üniversite Öğrencilerinin Hemşireliğe Bakış Açılıarı. *Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi* 2007; (10), 1: 22-29.
26. Kızıltut S, Ergöl Ş. Sağlık Yüksekokulu Öğrencilerinin Hemşireliği Algılayışı Hemşirelik Rollerine ve Hemşireliğin Geleceğine Bakışı. *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi* 2011; 14(2): 10-15.
27. Granum V. Nursing students' perceptions of nursing as a subject and a function. *Journal of Nurs Educ* 2004; 43(7): 297-304.
28. Omari FH, AbuAlRub R, Ayasreh IRA. Perceptions of patients and nurses towards nurse caring behaviors in coronary care units in Jordan. *J Clin Nurs* 2013; 22, 3183-3191.